

Lokalna samouprava

MESEČNIK STALNE KONFERENCIJE GRADOVA I OPŠTINA

BROJ 10

APRIL 2006.

Objavljeno kao dodatak
nedeljnika **VREME** br. 795
od 6. aprila 2006.

Пројекат „Подршка јачању
грађанског учешћа на локалном нивоу“

**ЗА
АКТИВНИЈЕГ
ГРАЂАНИНА!**

Прва национална конференција
6. март 2006. Inter-Continental, Београд

TEMA BROJA

ZA AKTIVNIJEG GRAĐANINA

U ovom broju govore:

**Branko
Jovanović**

**Uprava za
odbranu
Republike
Srbije**

**Timo
Linkola**

**Asocijacija
lokalnih vlasti
Finske**

**Veroljub
Matić**

**Opština
Koceljeva**

- 4 **Tema broja:** Projekat "Podrška jačanju građanskog učešća na lokalnom nivou"
- 5 **Bugarska:** Depopulacija malih naselja
- 6 **Arilje:** Prevencija bolesti zavisnosti
- 7 **Intervju:** Boris Đurđev, predsednik Opštine Bela Crkva
- 8 **Intervju:** Branko Jovanović, Uprava za odbranu Republike Srbije
- 9 **Lokalna policija:** Građani u uniformi
- 10 **Male opštine:** Koceljewa
- 11 **Fondovi:** IPA i MEGA
- 12 **Finska:** Zemljište i urbanizam
- 13 **U regionu:** Republika Srpska i Rumunija
- 14 **Informativno:** Aktivnosti SKGO
- 14 **Opštinski život**
- 16 **Feljton:** Recikliranje Sunca

Mesečnik "Lokalna samouprava" je izdanje Stalne konferencije gradova i opština i redovan je dodatak nedeljnika "Vreme". Ovaj dokument izrađen je uz finansijsku pomoć Evropske unije/EAR – Programa podrške opštinama Istočne Srbije, SIDA – Švedske agencije za međunarodni razvoj, UNDP/CBF – Programa za razvoj Ujedinjenih nacija/Jačanje kapaciteta Stalne konferencije gradova i opština i GTZ – Nemačke organizacije za tehničku saradnju.

Za stavove izražene u ovom časopisu jedino je odgovorna Stalna konferencija gradova i opština i oni ni u kom slučaju ne odražavaju stavove EU, EAR, SIDA, UNDP/CBF niti GTZ.

Uređuju: Zorica Vukelić i Biljana Vasić
Fotografije: Aleksandar Anđić i SKGO
Graficka postavka: Vreme
Štampa: Rotografika, Subotica

STALNA KONFERENCIJA
GRADOVA I OPŠTINA
Makedonska 22, Beograd
tel/fax: 011/3223-446
e-mail: secretariat@skgo.org
<http://www.skgo.org>

NOVA IZDANJA

Građansko učešće na lokalnom nivou

Stalna konferencija gradova i opština predstavlja novo izdanje pod nazivom *Građansko učešće na lokalnom nivou*. Knjiga objedinjuje dve analize predviđene ovom fazom projekta "Podrška jačanju građanskog učešća na lokalnom nivou", koji je u septembru 2005. SKGO započeo u saradnji sa Švajcarskom agencijom za razvoj i saradnju (SDC). Reč je o analizi pravnog okvira i politike u Srbiji i drugim evropskim zemljama, radu profesora Bogoljuba Milosavljevića, i istraživanju postojećeg stanja u Srbiji vezanog za građansko učešće, izvršenom kroz ispitivanje javnog mnjenja, koje je za ovu priliku pripremila agencija Stratedžik marketing. Osnovni cilj ovih istraživanja jeste da budu polazna osnova za izradu dokumenta od strateškog značaja, uz pomoć kojeg će SKGO inicirati pred republičkim institucijama usvajanje nacionalne politike o učešću građana na lokalnom nivou. Publikaciju možete preuzeti sa veb sajta Stalne konferencije na adresi www.skgo.org.

U okviru projekta "Nagrada za najbolji primer iz prakse lokalne samouprave u Srbiji" koji Stalna konferencija gradova i opština realizuje u saradnji sa Asocijacijom za izgradnju kapaciteta u lokalnoj samoupravi Holandskog saveza lokalnih vlasti (VNG), otvoren je konkurs za primer najbolje prakse u lokalnoj samoupravi. Da bi učestvovali na konkursu, svi gradovi i opštine treba da popune *prijavni formular* u kome će predstaviti najbolja rešenja u jednoj od jedanaest temat-

skih oblasti navedenih u formularu. Za više informacija videti internet prezentaciju Stalne konferencije www.skgo.org

Kako bi projekat bio sproveden na najbolji način, predviđeno je organizovanje pet regionalnih seminara od 3. do 7. aprila 2006. u gradovima i opštinama širom Srbije (Kragujevac, Užice, Novi Sad, Niš i Beograd – Vračar), u cilju promovisanja projekta, konkursa i kriterijuma u vezi sa učešćem na njemu.

Kolektivno artikulisanje građana

Bez izgrađene svesti o značaju ličnog i kolektivnog angažmana građana u donošenju odluka koje ih se najneposrednije tiču, ne možemo govoriti o društvu koje počiva na demokratskim vrednostima

U procesu približavanja standardima zapadnog sveta, kroz koji sa većim ili manjim uspehom prolaze sve zemlje Istočne Evrope, često zanemaran aspekt izgradnje građanskog društva jeste neposredno učešće građana u donošenju političkih odluka, pre svega referendum, građanska inicijativa i drugi oblici neposrednog odlučivanja. Bez izgrađene svesti o značaju ličnog i kolektivnog angažmana građana u donošenju odluka koje ih se najneposrednije tiču i funkcionalnih mehanizama kojima društvo omogućava da se politička volja građana sprovede i ima svoje odgovarajuće konsekvence, ne možemo govoriti o društvu koje počiva na demokratskim vrednostima.

Stranačkom politikom centralnih organa i ostalim "klastičnim" pravcima kojima teče proces političkog odlučivanja često su zanemareni građani, čiji glas na lokalnom nivou ne biva artikulisan zbog njihove sopstvene neupućenosti u mogućnosti koje zakon pred njih u tom pogledu postavlja, niti njihova volja, jednom izražena, postaje obavezujući faktor u daljem radu organa, pre svega lokalnih vlasti. Zbog toga je potrebno podstaći osnovne nosioce odlučivanja, građane, da unaprede svoje mogućnosti za donošenje odluka i steknu svest o značaju ovakvih inicijativa. Naravno, govoreći o lokalnom nivou, možemo bez sumnje reći da je ovakva izgradnja potencijala za donošenje odluka utoliko važnija jer se tiče odlučivanja na nivou koji je najneposrednije blizak građanima.

Učešće građana je u nekim zemljama postavljeno na veoma visok nivo, a takva situacija je svakako i u Švajcarskoj, koja je poslovični primer za napredno odlučivanje putem raznih zborova građana, često i za teme koje u drugim sredinama ne dospevaju u prvi plan za ovaj vid odlučivanja. Takav vid odlučivanja ne znači obavezno usvajanje predloga koji je stavljen na glasanje a predstavlja neki vid promene – naprotiv, najveći broj predloga biva odbijen i građani izglašavaju nepromenjeno stanje. Ipak, fascinantno je odziv građana u Švajcarskoj na ovakva javna izjašnjavanja i njihova predanost tome da budu aktivan učesnik u odlučivanju o svojoj sudbini. Zbog toga je Švajcarska agencija za razvoj i saradnju u Srbiji i Crnoj Gori (SDC) pravi partner za ovu oblast, sa kojom je Stalna konferencija gradova i opština septembra 2005. započela realizaciju projekta pod nazivom "Podrška jačanju građanskog učešća na lokalnom nivou".

Kao jedna od aktivnosti u okviru ovog projekta, u beogradskom hotelu Interkontinental 6. marta održana je Prva nacionalna konferencija posvećena pitanju građanskog učešća, sa brojnim predstavnicima opštinskih vlasti, vladinih i nevladinih organizacija i institucija, diplomatskog kora i međunarodnih donatorskih organizacija. Predsednik Stalne konferencije gradova i opština Željko Ožegović i njegova ekselencija Vilhelm Majer, ambasador Švajcarske u SCG, otvorili su skup naglašavajući važnost učešća građana za

bolje upravljanje i veće poverenje u rad lokalne samouprave, kao i njegovu neophodnost za ekonomski prosperitet.

Prvi proizvod rada u okviru projekta je publikacija "Građansko učešće na lokalnom nivou", uključena u radni materijal ovog skupa, koja predstavlja osnovni orijentir za svakoga ko želi da se upozna sa trenutnim stanjem učešća građana u Srbiji: agencija Stratedžik marketing sprovela je za potrebe projekta istraživanje mišljenja ispitanika o pitanjima učešća građana, a profesor Bogoljub Milosavljević izradio je komparativnu analizu njegovog pravnog i političkog okvira u našoj zemlji i u nekim susednim i zapadnoevropskim zemljama.

Tokom konferencije održane su dve radionice na kojima su izneti osnovni problemi građanskog učešća na lokalnom nivou u našoj zemlji i u nekim drugim okruženjima, izneti primeri dobre prakse u organizaciji i date preporuke za prevazilaženje identifikovanih problema i unapređenje postojećih rešenja. Pristupi zemalja regiona u svakom slučaju su od posebnog značaja za svakog ko proučava mogućnosti za unapređenje stanja u našoj zemlji, s obzirom na slične društvene okolnosti i sličnosti u kulturnom i političko-ekonomskom miljeu. Specijalni gosti konferencije bili su zato kolege iz bugarskog projekta Forum, uključeni u razmenu iskustava kroz projekat SKGO-a i SDC-a, koji su nam kroz svoja izlaganja približili iskustvo ove susedne zemlje.

Osim što je predstavljala priliku da se na jednom mestu sakupe predstavnici različitih sektora i akteri koji iz različitih uglova gledaju na pitanje učešća građana, konferencija je značajna i zbog toga što će njeni zaključci biti korišćeni u daljem radu na ovom projektu, u izradi strateškog dokumenta koji treba da pruži smernice za buduća, naprednija rešenja za Srbiju u oblasti učešća građana na lokalnom nivou. Taj proces je neophodan kako zbog usaglašavanja sa evropskim tendencijama tako i zbog naših konkretnih uslova koji nalažu aktivniji rad na uključivanju što većeg broja građana u političko odlučivanje i izbegavanje pasivnosti kao sudbine i izbora mnogih građana u prevelikoj brizi zbog promena koje su nužne. U vremenu pred nama, u mnogo aspekata vidi se goruća potreba za hvatanjem koraka sa zemljama koje su dalje odmakle sa sistemskim reformama. Stalna konferencija gradova i opština nastoji da i u ovom primeru bude među nosiocima pozitivnih promena u našem društvu i uspostavljanju okruženja za društveni prosperitet.

Redakcija mesečnika "Lokalna samouprava", koji izlazi svakog prvog četvrtka u mesecu, poziva svoje čitaoce da aktivno učestvuju u kreiranju sadržaja mesečnika posvećenog aktivnostima u opštinama i gradovima u našoj zemlji (ili u regionu) i problemima koji su značajni za unapređenje lokalne samouprave u Srbiji. E-mail adrese na koje možete da nam pišete: secretariat@skgo.org, ili posta@vreme.com, sa naznakom – za časopis "Lokalna samouprava".

Piše:
Borđe Staničić,
generalni
sekretar SKGO

PROJEKAT "PODRŠKA JAČANJU GRAĐANSKOG UČEŠĆA NA LOKALNOM NIVOU"

Umesto bespomoćnosti

"Opštine koje žele da se uključe u pilot-program rado ćemo podržati", kaže Karin Salerno, direktorka Švajcarske kancelarije za saradnju za SCG

Početak marta meseca u beogradskom hotelu Interkontinental održana je prva nacionalna konferencija "Za aktivnijeg građanina" u organizaciji Stalne konferencije gradova i opština i Švajcarske agencije za saradnju u SCG (SDC).

Skup su otvorili Željko Ožegović, predsednik Stalne konferencije gradova i opština, i Vilhelm Majer, ambasador Švajcarske. U prvom delu konferencije govorili su Đorđe Staničić, generalni sekretar SKGO-a, koji je predstavio projekat "Podrška jačanju građanskog učešća na lokalnom nivou", prof. dr Svetlana Logar iz Stratedžik marketinga i profesor dr Bogoljub Milosavljević govorili su o komparativnoj analizi pravnih okvira iz ove oblasti u Srbiji i šest drugih evropskih zemalja.

Gosti iz Bugarske govorili su o iskustvu iz svoje zemlje: dr Dočo Mihailov iz Agencije za socijalno-ekonomske analize, Rumen Panajotov gradonačelnik Novog Pazara, Vasil Donev gradonačelnik Čirpana i Andrej Goranov specijalista za programe finansiranja Fondacije za reformu lokalne samouprave. U drugom delu konferencije održane su radionice i diskutovano se na temu dobre prakse i problemima vezanim za učešće građana na lokalnom nivou.

Razgovorali smo sa istraživačima javnog mnjenja iz Srbije o (ne)zainteresovanosti građana za učešće na lokalnom nivou, predstavnikom iz Bugarske o projektu "Forum" i direktorkom Švajcarske kancelarije za saradnju u SCG o projektu "Za aktivnijeg građanina".

PROF. DR SVETLANA LOGAR,
STRATEDŽIK MARKETING

"Građani su veoma neinformisani o ovoj temi i to je u suštini nešto sasvim novo u procesu tranzicije. Oni su nepoverljivi da svojim delovanjem nešto mogu da promene. Veliki deo istraživanja posvetili smo upravo tome da saznamo koliko su građani informisani. Vrlo je zanimljivo da će veliki procenat građana reći da su jako zainteresovani za ono što se dešava u lokalnoj zajednici (50 odsto), ali kada ih pitate koliko su informisani onda otprilike svaki četvrti građanin kaže da je koliko-toliko informisan. Mada, i to je dosta nepouzdan jer iz raznih odgovora vidite da je problematično ono što oni podrazumevaju pod informisanošću. U suštini, veliki procenat čak ne zna da li je učešće građana u donošenju odluka na lokalnom nivou zakonom regulisano, ili je to stvar odluka lokalnih samouprava – ispod 50 odsto reklo je da misli da je to zakonom regulisano. Međutim, kad gledate različite odgovore građana i sve to ukrstite, ne možete da budete sigurni da oni to stvarno znaju, već smatraju da je to logično. Pogotovo oni ne pridaju značaja učestvovanju u svemu tome. To je poenta, naši građani nemaju poverenja da čak i ono što je zakonom zagarantovano garantuje efikasnost njihovog učešća. Stvarna zainteresovanost je preduzimanje akcije, jer ako vi kažete da ste zainteresovani, ali niste informisani niti išta radite na tome, onda je to formalno rečeno.

Dakle, građani nisu mnogo zainteresovani i glavni razlozi koji navode je upravo ono:

"Zašto da se angažujem kad od toga neće biti ništa?" Kad se sve to sabere, u suštini, građani su u 89 odsto slučajeva rekli da nisu zainteresovani i da ih to ne zanima, ili nemaju vremena. Od osam odsto građana koji su rekli da su angažovani i idu na sastanke, samo dva odsto je smatralo da to ima nekog efekta. Znači, krajem godine, kada je rađeno istraživanje, samo dva odsto građana reklo je da njihovo angažovanje ima nekakvog efekta. To je strašno mali procenat. Razlog je nepoverenje. Oni jesu preokupirani svakodnevnim životom i problemima i treba vam zaista dobra motivacija da odvojite vreme i da se aktivno angažujete.

Šta je motivacija? Poverenje da nešto zaista može da se promeni, što građani žele. To je ono što nedostaje. Kako lokalna samouprava treba da podstiče građane na učešće? Tako što će organizovati kampanje, ankete, otvorena vrata za građane, jer vlast treba da prilazi građanima. Mi smo samo u deset opština uradili istraživanje i možemo da kažemo samo da je indikativno. Sa tačke gledišta vlasti, oni smatraju da su informacije dostupnije građanima i da su time završili posao, ali ne rade ništa da bi angažovali građane. Stalno postoji utisak da su to dve grupacije koje su više suprotstavljene bez zajedničkog cilja i zadatka. Dramatično je nepoverenje građana da lokalne samouprave imaju pozitivan stav prema građanima. Oko 50 odsto građana kaže da je lokalna vlast vesna problema građana, ali mali procenat smatra da je njihovo mišljenje uzeto u obzir (12 odsto). Kada se govori o definisanju budžeta, onda je procenat građana koji imaju poverenje u lokalne vlasti još manji. Dok lokalne vlasti misle da su informacije koje pružaju apsolutno transparentne, dotle građani smatraju potpuno suprotno... Ključna stvar je da se taj začarani krug prekine, jer lokalne vlasti nisu ponekad svesne da su ti građani zapravo njihovi birači. Transparentnost rada i informisanost o problemima je veoma važna, jer su građani umorni od svega i nekad imaju nerealna očekivanja... Moram da pomenem i da lokalnoj samoupravi nije uvek lako – nemaju dovoljno para, ni dovoljno ljudi. Kao psiholog, mogu da kažem da je potrebno samo probiti taj mali začarani krug i kad za neki angažman dobijete minimalnu nagradu (napravila se promena, imao sam šansu, stvarno sam razumeo), to su mala potkrepljenja koja ojačavaju neke oblike ponašanja. Dokle god postoji naučena bespomoćnost (šta god uradio, isto je), to ubija inicijativu građana... Dovoljno je da se pokaže samo malo volje i kad građani vide da je malo bolje svakog dana, onda će sve krenuti. Nema ko drugi da iznese tranziciju osim građana."

“Projekat ‘Forum’ je mogućnost građana jedne zajednice da se okupe na jednom mestu i da razgovaraju o svojim svakodnevnim problemima sa predstavnicima lokalne vlasti kao ravnopravni partneri. To je praktično set od pet-šest sastanaka, mi ih zovemo javni sastanci, na kojima učestvuje od 50 do 70 ljudi na okruglom stolu. Okrugli stolovi mogu biti poslovni, omladinski, sastanci lokalne administracije, sportski, nevladinih organizacija, institucija kulture... Svaki od ovih stolova zastupa svoje interese i potrebe i daje preporuke i ideje za projekte koji se implementiraju kroz fondove SDC-a.

Program ‘Forum’ odvija se na lokalnom nivou, i najbolji programi su upravo u opštinama srednje veličine, sa otprilike 20.000 žitelja, kao Čirpana i Novi Pazar, čiji su predstavnici prisutni na konferenciji. Važan je osećaj zajedništva, u tim sredinama ljudi se poznaju, ali istovremeno ima mesta za implementaciju i kofinansiranje projekta. U ovaj projekat uključeno je oko 50 opština u Bugarskoj, realizovano je oko 500 projekata od 2000. godine. Ovih dana, program ‘Forum’ je proširen. Na primer, agencija za koju radim koordinira projekat u koji je uključeno nekoliko malih opština koje su se okupile na forumu sa ciljem pripremanja za EU.

Pre deset godina, kada je ovaj proces počeo u Bugarskoj, situacija je bila manje-više ista kao i u Srbiji. Ne mogu da kažem da su ljudi u Bugarskoj sada mnogo aktivniji, ali makar sada postoji razumevanje o onome šta radi u okviru opštinske administracije, i shvatanje da je učešće važno za političku budućnost. Ne mogu da kažem da postoji bum u građanskoj participaciji u Bugarskoj, ali je izvesno da su građani

uvereniji u svoja prava da učestvuju i odlučuju. Stvari se korak po korak menjaju, ali ne očekujemo dramatične promene. Taj proces traje vekovima...”

“Nadam se, najpre, da će opštine koje su učestvovala na konferenciji pokazati interesovanje za temu. Nadamo se da će biti zainteresovani i da razmene informacije sa građanima, civilnim sektorom na lokalnom nivou i ljudima koji brinu o lokalnom ekonomskom razvoju zajednice. Nadamo se i da ćemo stvoriti partnerstva zbog dobrobiti cele zajednice. Mislim da svi ljudi koji plaćaju porez na lokalnom nivou treba da znaju šta se sa tim novcem uradilo. Veoma je važno da se ostvari komunikacija između predstavnika lokalne vlasti i građana u smislu objašnjavanja poreskim obveznicima, tj. građanima, kako je novac potrošen. Postoje različiti kanali uspostavljanja veze između građana i lokalnih vlasti u cilju implementacije određenih projekata. Na tome ćemo svi morati da radimo koristeći kanale poput televizije, radija, štampanih medija, kako bismo informisali građane. Na taj način pokušaćemo da proizvedemo proaktivan pristup građana... Iskustvo Bugarske može da bude veoma korisno, i mi ćemo pozvati srpske predstavnike da posete tu zemlju. Bili bismo veoma zadovoljni ako bi taj proces u Srbiji brzo počeo da donosi neke konkretne rezultate u vidu projekata. Jer, jedino tako možemo da pokažemo da je proces počeo da funkcioniše, i ako u jednoj pilot-opštini zaživi projekat automatski možemo da ga repliciramo u drugoj bez mnogo napora. One opštine koje žele da se uključe u pilot-program, rado ćemo podržati.”

B. Vasić

Depopulacija malih naselja

Pregledajući časopise i druge publikacije iz regiona, naišli smo na zanimljiv prilog posvećen problemu malih opština u susednoj Bugarskoj (“The Local Self-Government Reform” Biannual English Digest Edition, 2/2005, izdanje Fondacije za reformu lokalne vlasti, sa sedištem u Bugarskoj). Iz te publikacije saznajemo da se jednom mesečno na nacionalnom radiju emituje Radio Forum, program namenjen lokalnim zajednicama – jedan od njih je bio posvećen malim lokalnim zajednicama u Bugarskoj i razgovor u studiju prenet je u publikaciji. Gostovali su predsednici opština Novo Selo, Letnica i Gorna Malina.

Svi učesnici slažili su se da se iza problema malih i velikih zajednica, u stvari, krije pitanje odnosa selo – grad i to u svim sociološkim, ekonomskim i drugim aspektima. Veliki su privlačniji za sve, a ponajviše za one koji stvaraju i učestvuju u prometu roba, usluga i novca – rezultat je depopulacija malih, posebno seoskih naselja. Zbog neselektivnog pristupa centralnih vlasti, mali nemaju neke posebne olakšice niti pogodnosti u sferi finansiranja razvoja i kompletne infrastrukture. Vidljiva je potreba da se, putem poreskih i drugih olakšica, ohrabre potencijalni investitori od kojih se očekuje da otvaranjem novih radnih mesta zaustave proces odlaska mladih. Međutim, zapošljavanje nije jedini način kojim se mogu privući mladi ljudi da ostanu u malim mestima – mladima je potrebno daleko više kvalitetnih mogućnosti za organizovanje slobodnog vremena i za razne oblike edukacije. Kvalitet života i infrastrukture je nešto što se razvija kod velikih, a male zajednice nemaju šanse da se same izbore sa elementarnim infrastrukturnim potrebama i problemima. Pored finansijske decentralizacije, potrebno je sprovesti funkcionalnu decentralizaciju, a centralne vlasti bi trebalo da imovinu, koja nije od strateškog interesa, prenesu na lokalne vlasti. Razmena i upoznavanje tuđih pozitivnih iskustava može da bude putokaz za rešavanje mnogih pitanja. Tako predsednik Opštine Letnica obrazlaže model koji se primenjuje u Poljskoj – regulatorni mehanizam koji je uspostavila tamošnja vlada, omogućava malim opštinama pristup i korišćenje sredstava iz najmanje dva redovna i jednog strukturnog fonda, čime se otvaraju mogućnosti za smanjenje i prevazilaženje jaza između velikih i malih, u svemu što možemo označiti kao kvalitet života.

Za aktivnijeg građanina

Stalna konferencija gradova i opština, uz finansijsku i stručnu pomoć Švajcarske agencije za razvoj i saradnju u Srbiji i Crnoj Gori (SDC), započela je u septembru 2005. godine, realizaciju projekta “Podrška jačanju građanskog učešća na lokalnom nivou”, sa sveobuhvatnim ciljem da doprinese demokratskom upravljanju na lokalnom nivou. Kako je, generalno uzev, participacija građana u političkom životu Srbije na niskom nivou, projekat koji realizuju Stalna konferencija gradova i opština i SDC upravo cilja na stvaranje uslova za aktivnije uključivanje građana u politički život svoje lokalne zajednice. U periodu od prvih šest meseci, ostvarene su sve planirane aktivnosti na projektu, što uliva sigurnost u ostvarenje ciljeva ovog projekta. Najvažnije do sada ostvarene aktivnosti su komparativna analiza pravnih okvira u Republici Srbiji i šest drugih evropskih država i istraživanje trenutne situacije u našoj državi u oblasti participacije građana u procesu formiranja, usvajanja i realizovanja javne politike. Osim ovih istraživanja, važno je istaći i konstituisanje Radne grupe za izradu dokumenta koja bi trebalo da utvrdi okvire i predloži opcije za dalje unapređivanje učešća građana na lokalnom nivou. Ovo telo, formirano odlukom organa SKGO-a, konstituisano je u reprezentativnom sastavu krajem februara meseca. Zadatak radne grupe u narednom periodu biće da na osnovu preporuka proisteklih iz istraživanja pravnog okvira i postojećeg stanja, drugih relevantnih materijala i ekspertiza, kao i ličnog doprinosa članova i eksperata koji sarađuju sa SKGO-om, formuliše i usvoji ovaj značajan dokument. Kvalitet dosadašnjih rezultata uliva poverenje u dalji uspeh aktivnosti projekta “Podrška jačanju građanskog učešća na lokalnom nivou”.

PREVENCIJA BOLESTI ZAVISNOSTI

Ideja o zdravom životu

Na inicijativu Komisije, Skupština opštine Arilje donela je odluke o radnom vremenu ugostiteljskih objekata, zabrani točenja alkohola mladima, reklamiranju alkohola, duvana, pornografije na bilbordima

U Arilju, starom gradu na Rzavu i Moravici, grupa od 50 stručnjaka raznih profila već osam godina okupljena je oko Komisije za prevenciju bolesti zavisnosti u nastojanju da promoviše ideju zdravog, kreativnog životnog stila mladih. Ideja je nastala iz nužde, kao odraz nemirenja grupe ariljskih entuzijasta sa tužnom stvarnošću da im droga, alkohol i drugi oblici nezdravog ponašanja sve više ubiraju danak među mladima. Skupština opštine Arilje ih je podržala, i formirala Komisiju za prevenciju bolesti zavisnosti. Komisija broji 13 članova i u njen sastav ulaze predstavnici Skupštine opštine i svih institucija i organizacija koji se po prirodi svojih delatnosti bave mladima: osnovnih i srednjih škola, Doma zdravlja, Centra za socijalni rad, pravosudnih organa, MUP-a. Predsednik Komisije je dr Ljubica Bogosavljević, neuropsihijatar, predsednica Skupštine opštine.

Komisija je osnovala Fond za borbu protiv bolesti zavisnosti preko koga se finansiraju sve aktivnosti. Sredstva se pribavljaju iz budžeta opštine, domaćih i stranih donatora i priloga građana. Komisija inicira, preduzima, koordinira stručne aktivnosti svih subjekata na preventivnom delovanju i suzbijanju narkomanije i drugih bolesti zavisnosti. Ujedno ona preduzima sve što je neophodno kako bi se doprinelo pravilnom psihofizičkom razvoju dece i omladine kao i očuvanju njihovog mentalnog, fizičkog i reproduktivnog zdravlja.

EDUKACIJA UČENIKA: U okviru programskih aktivnosti od 1998. godine kontinuirano se vrši edukacija učenika iz oblasti narkomanije, alkoholizma, pušenja duvana. Tim programom obuhvaćeni su učenici iz svih pet osnovnih škola na području opštine Arilje (jedna gradska i četiri seoske) uzrasta od petog do osmog razre-

da, kao i učenici Srednje škole "Sveti Ahilije" u Arilju. Od 2002. godine sprovodi se edukacija učenika i iz oblasti zaštite reproduktivnog zdravlja (seksualno obrazovanje, PPI, rizično ponašanje). Ovom edukacijom obuhvaćeni su učenici starijeg uzrasta sedmih i osmih razreda osnovnih škola i srednjoškolci. Pored vršnjačke edukacije u program su uključena i interaktivna predavanja i razgovori sa stručnjacima, edukativni filmovi, javne tribine, tribine na radiju i TV-u. U okviru programskih aktivnosti Komisije sprovedena je i edukacija predavača.

U okviru edukacije stručnih saradnika i nastavnika u školama organizovana su dva edu-

INTERVJU: BORIS ĐURĐEV, PREDSEDNİK OPŠTINE BELA CRKVA

Evropa želi da pomogne

"Belocrkvani jednostavno osećaju neku vrstu sigurnosti kada znaju da neko u Evropi želi da im pomogne, kako finansijski tako i savetima koji često i mnogo više znače"

Delagacija u sastavu Dragan Luković, zamenik predsednika Odbora za lokalnu samoupravu Narodne skupštine Srbije, Miodrag Jovović, predstavnik Pokrajinskog sekretarijata za lokalnu samoupravu, gospodin Bratislav Blagojević, predsednik Opštine Pantelej, Klara Danilović, i Boris Đurđev predsednik Opštine Bela Crkva, posetila je Republiku Češku. Predsednik Opštine Bela Crkva prenosi svoje utiske sa studijskog putovanja.

LOKALNA SAMOUPRAVA: Na čiji poziv je srpska delegacija otputovala u Češku?

BORIS ĐURĐEV: Poseta ovoj državi Evropske unije organizovana je kako bismo stekli znanja i iskustva koja ćemo primeniti, sa željom da period tranzicije u našoj državi što pre i bezbolnije prođe. U periodu od 21. do 26. februara delegacija Republike Srbije posetila je Republiku Češku, kako bi stečena iskustva

prenela u našu sredinu i primenila ih na najbolji mogući način. Posetu je organizovalo društvo MEPCO (društvo koje je nastalo iz SMO-a, Saveza gradova i opština Republike Češke). Suorganizator ove veoma korisne posete bila je nevladina organizacija Stalna konferencija gradova i opština iz Beograda.

Koje ste gradove i oblasti posetili i koje su bile teme razgovora?

Prva dva dana naše posete proveli smo u Pragu, prestonici Republike Češke, i tom prilikom posetili smo nevladine organizacije SMO i MEPCO, gde su nas predstavnici ovih organizacija upoznali sa načinom njihovog rada, razvojnim i drugim fondovima Evropske unije. Istog dana posetili smo i Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo za privredni razvoj. Teme o kojima smo raspravljali uglavnom su se ticale modernizacije javne admi-

nistracije i funkcionisanja država i regiona u okviru Evropske unije, zatim razvojnih projekata, koji značajno utiču na privredni i svaki drugi razvoj. Tog dana nam se ukazala jedinstvena prilika da posetimo Senat Republike Češke, gde nam je domaćin bio senator Tomaš Jirsa, a sticajem okolnosti i gradonačelnik našeg partnerskog grada Hluboka na Vltavi. Na sastanku sa Vladom Južnočeskog regiona Odeljenje za evropsku integraciju prezentovalo je mogućnosti pristupa fondovima, posebno onim koji su dostupni zemljama kandidatima za ulazak u Evropsku uniju. Tom prilikom prezentovani su i neki projekti, koji su uspešno realizovani i ta saznanja su izazvala veliko interesovanje.

Istog dana posetili smo i Agenciju za razvoj Južnočeskog regiona (RERA), gde su predstavnici Agencije prezentovali način izrade projekata, kako bi oni bili što kvalitetnije izrađeni i samim tim se povećala mogućnost uspešne realizacije. Posetili smo Češki Krumlov iz XII veka, grad koji se nalazi na listi UNESCO-a, kao potpuno zaštićen grad. Imali smo sastanak sa gradonačelnikom Opštine Pisek dr Prušom Lubošom, na kome nam je prezentovan projekat koji se odnosi na rekonstrukciju promenade na obali reke Otave. Na samom kraju ove

kativna seminar za nastavnike i stručne saradnike "Prevenција bolesti zavisnosti Arilje 1999", koja je pohađalo 100 učesnika iz svih škola. Seminarima za edukaciju nastavnika obuhvaćeno je oko 100 prosvetnih radnika sa teritorije opštine, koji su na dvodnevni seminarima razgovarali sa stručnjacima o bezbednosti učenika u školama, o mogućnostima škole u sprečavanju nezdravih oblika ponašanja kod dece, o disfunkcijama škole. Takođe je i 100 roditelja obuhvaćeno dvodnevni seminarima na kojima su kroz predavanja i radionice imali prilike da steknu korisna znanja o zdravoj i disfunkcionalnoj porodici, o ulozi porodice u prevenciji poremećenih oblika ponašanja kod dece, o uticaju alkoholizma roditelja na zloupotrebu droga kod dece i dr.

ZABRANA TOČENJA ALKOHOLA: U Domu zdravlja je 1989. godine otvoreno Savetovalište za bolesti zavisnosti u kome rade psihijatar, psiholog, socijalni radnik, medicinska sestra. U Omladinskom centru Arilje 2004. godine otvoreno je Savetovalište za odvikavanje od pušenja. Pored stručnih predavanja i edukacije učenika, nastavnika i stručnih lica, roditelja, Komisija organizuje i niz performansa na glavnoj ulici povodom obeležavanja značajnih datuma, Svetskog dana borbe protiv side, Svetskog dana borbe protiv pušenja, Nacionalnog dana

bez duvanskog dima i Svetskog dana volontera. U okviru tih manifestacija volonteri i stručnjaci razgovaraju sa građanima, dele propagandni materijal i prigodne poklone.

Na inicijativu Komisije, Skupština opštine Arilje donela je odluke iz svoje nadležnosti o radnom vremenu ugostiteljskih objekata, zabrani točenja alkohola mladima, reklamiranju alkohola, duvana, pornografije na bilbordima. Već osam godina zaredom Komisija za prevenciju bolesti zavisnosti u toku zimskog raspusta, između Božića i Nove godine tradicionalno održava sedmodnevnu kulturno-zabavno-sportsko-edukativnu manifestaciju "Ariljske zimske radosti". U toku leta organizuju se veliki košarkaški turnir koji okuplja veliki broj ekipa iz Arilja i okoline, zatim splavarenje niz Drinu, posete Istraživačkoj stanici Petnica, kreativna radionica "Zamisli Arilje".

U istraživački rad o faktorima rizika za zloupotrebu PAS-a kod mladih u Arilju 2002. godine bilo je uključeno 600 učenika i građana. Sadržaj, metode i raznovrsnost programa doprineli su da se već duže vreme u stručnim krugovima i javnosti afirmativno govori i ukazuje na sve ono što se u Arilju na ovom polju događa kao primer kvalitetnog i sveobuhvatnog modela prevencije bolesti zavisnosti na nivou lokalne zajednice. Stoga su članovi Komisije učestvovali na broj-

nim naučnim skupovima i simpozijumima sa radovima u kojima su prezentovali svoja iskustva u prevenciji bolesti zavisnosti.

PROJEKTI: Opština Arilje i USAID finansirali su projekte "Ariljska škola zdravog življenja", "Omladinski centar Arilje" i "Sačuvajmo zdravlje mladih". Sve aktivnosti Komisije su medijski dobro praćene od strane lokalnih medija. O njenom radu objavljeno je preko 100 članaka u dnevnoj štampi i nedeljnicima. U okviru svog rada Komisija je pripremila obiman i raznovrstan promotivno-edukativni materijal – dva filma "Prevenција bolesti zavisnosti u Arilju" i "Ariljska škola zdravog življenja", agitke, brošure o narkomaniji, pušenju duvana, HIV i HCV infekciji, kontracepciji, PPI, plakate, bedževe, majice, školski pribor.

posete razgovarali smo o načinu funkcionisanja industrijskog parka grada Piseka.

Zašto je važno povezivanje gradova i opština?

Bela Crkva, naravno i Srbija, ne sme biti zatvorena, jer smo posledice takve spoljne politike osetili na svojoj koži. Povezivanje sa gradovima i državama Evropske unije je prilika da razmenimo iskustva, steknemo neka nova znanja koja ćemo primeniti u našim uslovima. Naravno, veoma je važno reći da je to i jedini način da se približimo evropskim fondovima. Povezivanje i razmena, u svakom pogledu, može Srbiji pa i Beloj Crkvi da da jedan novi kvalitet. Bela Crkva je jedna multietnička i multikulturalna sredina što joj daje poseban šarm.

U kojoj meri je postignuta decentralizacija i regionalizacija u Češkoj?

U Evropskoj uniji, pa i u Republici Češkoj, izvršena je regionalizacija u tom smislu da svaki region ima svoje organe upravljanja, kao i svoju regionalnu agenciju za razvoj, koja razvojnim projektima usmerava pravac razvoja čitavog regiona. Decentralizacija je izvršena do te mere da svako seosko naselje ima status opštine, što ponekad stvara velike probleme jer mala seoska naselja nisu u mogućnosti

da svojim budžetom zatvore finansijsku konstrukciju pri realizaciji nekih velikih investicionih ulaganja. Neophodno je reći da lokalna samouprava potpuno slobodno raspolaže svojom imovinom, i to predstavlja možda najveću razliku i prednost u odnosu na funkcionisanje lokalne samouprave u našim uslovima. Mislim da u našim uslovima načelnik okruga sa službom koja mu je na raspolaganju ne može da kvalitetno sagleda problematiku, što je još važnije da u svakom pogledu usmeri pravac razvoja svog regiona. Regionalni organi u našim uslovima mnogo su pasivniji, što se naravno direktno odražava na celokupno stanje u regionu.

Da li postoji saradnja Bele Crkve i čeških opština po pitanju manjina?

S obzirom na to da u Beloj Crkvi živi najveći broj Čeha u Srbiji i da se sedište Matice češke nalazi u našem gradu sasvim je prirodno da su sa Češkom uspostavljeni izuzetno dobri odnosi, zasnovani na tradicionalnim osnovama. Naravno da je saradnja upravo i otpočela realizacijom projekata sa sadržajem kulturnog karaktera. Uglavnom su se i odnosili na očuvanje češke kulturne baštine i tradicije. Kada se steklo bezrezervno poverenje, otpočeli smo sa realizacijom razvojnih projekata. Osim Bele

Crkve i seoska naselja u našoj oštini su uspostavila partnerski odnos sa manjim mestima Južnočeškog regiona.

Opština Bela Crkva je pobratim sa opštinom Hluboka, zar ne?

Naša saradnja sa Hlubokom na Vltavi otpočela je onog momenta kada je raspisan konkurs Evropske agencije za rekonstrukciju i razvoj EXCHANGE. Veoma su slični resursi kojima raspolažu Hluboka i Bela Crkva, tako da se po mnogo čemu možemo ugledati na naše prijatelje. Veoma je važno što nas naši prijatelji iz Češke razumeju, jer su i oni u nekom prethodnom periodu bili u istoj ili sličnoj situaciji. Iz tog razloga mogu i na pravi način da sagledaju probleme sa kojima se mi srećemo u sadašnjosti. Stručnjaci iz Hluboka i Bele Crkve zajedno će učestvovati u izradi Strategije razvoja Opštine Bele Crkve, što će značajno uticati na smernice daljeg razvoja Bele Crkve. Uspostavljene su veze između osnovnih i srednjih škola, predškolskih ustanova i mnogih drugih organizacija. Belocrkvani jednostavno osećaju neku vrstu sigurnosti kada znaju da neko u Evropi želi da im pomogne, kako finansijski tako i savetima koji često i mnogo više znače.

INTERVJU: BRANKO JOVANOVIĆ, UPRAVA ZA ODBRANU REPUBLIKE SRBIJE

Dodole za sušu

"Klizišta su se javila, na primer, na mestima gde kuće stoje već sto godina, i po starosti objekta vidite da su tu živele četiri generacije. I onda je odjednom zemlja proklizala – niko ne zna zašto"

Jedan od poslova Uprave za odbranu u okviru Ministarstva za odbranu Srbije jeste zaštita i spasavanje ljudi i materijalnih dobara koji se sprovode kroz sistem civilne zaštite. U toku je akcija spasavanja i zbrinjavanja ljudi u onim okruzima u kojima su se pojavila klizišta, poplave, a najčešće i jedno i drugo. Na sve to, zemlja se tresla, srećom bez veće materijalne štete. O šteti izazvanoj elementarnim nepogodama i prirodnim pojavama, posledicama i sanaciji govori Branko Jovanović, zamenik načelnika Uprave za odbranu Republike Srbije.

LOKALNA SAMOUPRAVA: Koliko je opština ugroženo zbog pojave klizišta ili poplavama?

BRANKO JOVANOVIĆ: U ovom trenutku raznim vrstama elementarnih nepogoda ugroženo je 16 okruga u Srbiji, odnosno 81 opština, i aktivirano je 96 štabova. U ovom trenutku, za gradonačelnike, predsednike opština i načelnike okruga najvažniji posao je sanacija i pomoć građanima, a paralelno mora da funkcioniše i normalan život u tim sredinama. U štabovima radi 626 njihovih članova u okviru lokalnih samouprava, formirane su 134 ekipe u kojima radi još 669 ljudi. Dakle, ukupno je angažovano oko 1300 ljudi na poslovima zaštite i spasavanja. Poslednji podatak je da je na teritoriji Srbije evidentirano oko 2459 klizišta koja ugrožavaju oko 875 naselja, odnosno 2288 stambenih i drugih građevinskih objekata je oštećeno, delimično oštećeno ili je još na klizištima. Oštećeno je oko 575 puteva i 14 mostova. To je šteta koju su izazvala klizišta. Imamo poplavljenih 199 naselja sa 6135 stambenih objekata,

Zagađena voda

"U Rekovcu se veoma povećao nivo podzemnih voda, pa je u nekim selima porastao i nivo u bunarima i ta voda nije za piće. Opštinski štabovi u takvim situacijama organizuju dopremanje pijaće vode, jer moramo da mislimo i na eventualnu epidemiološku opasnost. U Kragujevcu je zabranjena upotreba svih javnih česmi, jer u ovom trenutku voda nije ispravna za piće. Uupućena je sugestija seoskom stanovništvu da ne koriste za piće vodu iz individualnih bunara za piće bez prethodne kontrole."

delimično je poplavljeno 73 puta i 37 mostova. Dosta teška situacija, ali se nadamo da će se vreme prolepšati i da će se smanjiti nivo vodostaja, što bi smanjilo i opasnosti od poplava i visok nivo podzemnih voda.

Kako je organizovan sistem civilne zaštite u okviru našeg zakonodavstva?

Važno je znati da su predsednici opština, načelnici okruga i gradonačelnici po funkciji svog posla istovremeno i komandanti opštinskih, odnosno okružnih i gradskih štabova civilne zaštite. U situacijama kada su ugroženi stanovništvo i materijalna dobra oni rukovode akcijama zaštite i spasavanja. Naši stručni kadrovi iz Uprave pripremaju materijale i pomažu komandantu da profesionalci donesu odluke; oni su načelnici tih štabova. Centri za obaveštavanje u okruzima rade 24 sata.

Koje se aktivnosti sprovode?

Prva je neposredna pomoć stanovništvu. Vodimo brigu o smeštaju stanovništva koje je moralo da napusti svoje domove, različito po opštinama u zavisnosti od uslova. Deo ljudi otišao je kod svojih rođaka i prijateljima po selima, a ukoliko to nije moguće, onda opštinski štabovi na terenu procenjuju da li su dostupne neke škole, domovi kulture ili neki javni objekti za smeštaj tih ljudi. Najčešće ljudi vole da preko dana borave oko i u svojim kućama, a uveče samo prespavaju na nekom drugom mestu, gde je suvo i sigurno. Vidite i da se Vlada Srbije uključila, s obzirom na to da problemi prevazilaze mogućnosti samih opština, pa je tako na teritoriji opštine Trstenik započeta izgradnja kuća. Ono što je bitno jeste da štabovi civilne zaštite i Ministarstvo odbrane deluju kao jedan koordinirajući, rukovodeći, integrativni faktor koji objedinjava aktivnosti svih subjekata na tereru: MUP-a, vatrogasaca...

Kako je organizovano dopremanje hrane i vode?

Imamo odličnu saradnju sa Crvenim krstom, preko koga dobijamo hranu, garderobu, ćebad, a organizovana je i saradnja sa centrima za socijalni rad. Posebno ističem aktivnost vodoprirednih organizacija Srbije, Hidrometeorološkog zavoda, Seizmološkog zavoda koji nam daju informacije o stanju i procene. Svi su povezani

i trudimo se da održimo što viši nivo normalnog života. Ipak, moramo da priznamo da smo pred prirodnim pojavama nemoćni.

Šteta je ogromna, kako pomoći tim ljudima?

Uprava za odbranu saraduje sa Stalnom konferencijom gradova i opština i došli smo do nekih ideja, da pokušamo da za ugrožene opštine obezbedimo donaciju ili pomoć iz inostranstva. SKGO se u tom smislu obratio određenim institucijama u inostranstvu, i sada očekujemo ishod. Obratili smo se direktno u Vladi Srbije, zbog toga što neke probleme opštine ne mogu same da reše jer nemaju dovoljno stručnih kadrova, na primer geomehaničara koji će proceniti sanaciju klizišta i drugih. Sugestija je bila da se na nivou države formira komisija sastavljena od stručnjaka koji će procenjivati da li je potrebna sanacija ili nešto drugo.

Ko procenjuje štetu?

Sušтина je da se uvek angažuju stručni ljudi, jer ako se bavimo higijensko-epidemiološkom situacijom i procenimo da je to eventualno opasno, onda angažujemo ljude iz Zavoda za zaštitu zdravlja. Ako govorimo o proceni upotrebljivosti objekta, angažujemo građevinske inženjere, a ako procenjujemo stanje nekog puta, angažujemo stručnjake za puteve... U tom kontekstu, ključna je koordinirajuća uloga štabova civilne zaštite koji bi u prvom obimu angažovali kvalitetne ljude da se ne bi nenamenski trošio novac. Jer, nije nam cilj da saniramo objekat na području koje će i dalje kliziti... U jednom delu poplavljenih opština formirane su i komisije za procenu štete u oblasti poljoprivrede i agronomi trenutno procenjuju štetu. Činjenica je da opštine sada preusmeravaju delove svojih budžeta za sanaciju posledica elementarnih nepogoda. Činjenica je

i da su štete velike i da opštine nemaju dovoljno sredstava...

Da li imate podatak o tome kolika je materijalna šteta?

Konačnu procenu štete moguće je izvršiti tek kada se povuku reke, kada klizišta stanu i kada budu gotove stručne procene o tome šta se desilo na terenu. Podaci koji se iznose u javnosti su okvirni, jer sve komisije nisu završile svoj posao. U nekim opštinama klizišta još "rade"... Imamo opština u kojima su se oštetili dalekovodi, lokalni vodovodi, negde je došlo do oštećenja telefonskih vodova.

Otkud sva ta klizišta ove godine, jer reke su i ranije bujale i plavile, pa nije bilo klizišta?

Bio bih neozbiljan da dajem neku svoju procenu, mislim da će odgovor i na to pitanje dati istraživanja iz oblasti geomehanike. To je nam novo, nepoznato, prvi put se javljaju klizišta u tom obimu. Da li je to posledica padavina, tektonskih poremećaja, pomeranja velikih ploča, zaista ne znam. Klizišta su se javila, na primer, na mestima gde kuće stoje već sto godina, i po starosti objekta vidite da su tu živeli četiri generacije. I onda je odjednom proklizalo – niko ne zna zašto. Znači da je to tlo bilo stabilno, i vidite da je takvo i celo selo. Pre par godina, na primer, Nemačku je zahvatila poplava kakva se javlja jednom u 400 godina.

Opština Trstenik je pretrpela najveću štetu, zar ne?

Teško je proceniti. Ono što je najupečatljivije jeste svakako klizište na teritoriji opštine Trstenik koje je uništilo čitavo selo. Međutim, na teritoriji grada Kragujevca postoji 80 klizišta i na svakom od tih klizišta nalazi se četiri-pet kuća. Još uvek se klizišta kreću... Tek kad komisija krene od domaćinstva do domaćinstva, imaćemo realnu procenu. Važno je da ljudi osećaju da nisu napušteni, da realno razumeju da nije moguće graditi novi put ako stari još potanja i odvaljuje se. U ovom trenutku prioritet nam je da zbrinemo ljude i da sačekamo da klizišta stanu... Ključna uloga opština je u pravljenju operativnih planova i pravilnoj raspodeli sredstava i pomoći proporcionalno količini nesreće koja je stanovništvo zadesila. Mislim da je veoma važno da postoji opšta društvena briga da se ljudima pomogne, svi se uključuju u onaj meri koja je moguća.

Da li je ranije bilo klizišta u Srbiji?

Ni najstarije kolege ne pamte ovakvu jednovremenu pojavu više elementarnih nepogoda koje su zahvatile toliki broj opština. Imali smo zemljotrese, ali oni pogode nekoliko opština dok u ostalim nema štete, osim straha i zabrinutosti ljudi.

B. V.

LOKALNA POLICIJA

Građani u uniformi

Svrha DFID-ovog projekta je uspešna implementacija strategije rada policije u lokalnoj zajednici i bezbedne zajednice u odabranim sredinama

U organizaciji Odeljenja za međunarodni razvoj Vlade Velike Britanije (DFID) i Stalne konferencije gradova i opština (SKGO), 30. marta 2006. godine u Beogradu je, u hotelu Interkontinental, održana konferencija pod nazivom "Policija u lokalnoj zajednici i bezbednost zajednice – Završetak projekta i širenje dobre prakse".

Projekat "Policija u lokalnoj zajednici i bezbednost zajednice" započeo je februara 2003. godine i realizovan je u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Republike Srbije i predstavnicima lokalne samouprave i lokalnih institucija u pilot opštinama Novi Bečej, Vrnjačka Banja, Zvezdara, Kragujevac, Preševo, Bujanovac i Medveđa. Projekat je realizovan kroz angažovanje lokalne policije, građana i lokalnih institucija u sačinjavanju okvira za rešavanje lokalnih bezbednosnih problema. Krajem 2004. godine izvršena je evaluacija projekta, o čemu je sačinjen zajednički izveštaj.

Svrha DFID-ovog projekta je: "uspešna implementacija strategije rada policije u lokalnoj zajednici i bezbedne zajednice u odabranim sredinama, promovišući rad policije koji je odgovoran, nepristrasan i efikasan", a njegov osnovni cilj je: "da se obezbedi održivost stvorenih struktura i njihovog funkcionisanja u partnerstvu, kako bi se sačinila osnova za reformu rada policije i stvaranje kapaciteta za multiagencijski pristup bezbednosti na nacionalnom nivou".

DFID je na ovoj konferenciji, u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova i Stalnom konferencijom gradova i opština, predstavio postignute rezultate i neke od primera dobre prakse i otvorio diskusiju između profesionala-

ca iz policije i predstavnika lokalne samouprave, sa željom da će time biti stvoreni mehanizmi da se dobra praksa proširi i na opštine koje nisu bile direktno obuhvaćene projektom.

Na skupu su govorili Dejvid Mekilroj (David McIlroy), zamenik šefa misije Ambasade Velike Britanije u Beogradu, Džordž Meklaflin (George McLaughlin), šef odeljenja za međunarodni razvoj u Ambasadi Velike Britanije u Beogradu, general-major Mladen Kuribak, načelnik Uprave policije, kao i niz stručnjaka iz redova DFID-a, MUP-a i drugih domaćih

BUĐUĆI KORACI MUP-a: GENERAL MAJOR MLADEN KURIBAK

institucija. Konferencija je imala izuzetno bogat celodnevni program uz velik broj prezentacija i učesnika. Održane su dve plenarne sednice i tri radionice: prva radionica sa predstavnicima lokalne samouprave sa dve prezentacije koje su obuhvatile nasilje u porodici, partnerski rad i maloletničku delinkvenciju, partnerski rad; druga radionica sa predstavnicima policije uz dve prezentacije posvećene analitičkoj pripremi kao uslovu efikasne policijske usluge i školskom policajcu, a treća radionica bila je posvećena pitanjima odnosa između policije i Centra za socijalni rad i načinu formiranja Saveta za bezbednost.

Konferenciju je zaključio Dobrica Milovanović, predsednik Skupštine grada Kragujevca i predstavnik prvog potpredsednika SKGO-a, koji je izneo dalje planove SKGO-a na širenju dobre prakse u radu policije u lokalnim zajednicama.

M. Vujović

OPŠTINA KOCELJEVA

Hoćemo mesto koje nam pripada

Problem institucionalnog okvira udruživanja je jedino moguće rešiti preko SKGO-a

Mogućnost za razvoj malih opština, u ovom momentu, gotovo da nema perspektivu ukoliko se hitno nešto ne promeni u okruženju. Sistemski faktori ogledaju se u prevelikoj centralizaciji sa jedne strane, a sa druge, nepostojanju regiona sa jasnim razvojnim funkcijama i funkcijama korektivnog karaktera u ravnomernom razvoju sredina različitog nivoa razvijenosti. Male opštine su u položaju da direktno nastupaju u odnosu na različita ministarstva i Vladu Republike Srbije u realizovanju svojih razvojnih projekata sa nepoznatim ishodom, što onemogućava dugoročno planiranje razvoja – njihovi problemi se utapaju u probleme velikih sredina.

Ekonomski faktori su prisutni kroz nasleđenu neakumulativnu industrijsku proizvodnju, a u privredi uglavnom preovlađuje poljoprivredna proizvodnja tradicionalnog tipa, a prosečna primanja su i duplo manja nego u većim centrima.

Demografska slika je takva da preovlađuju poljoprivredna staračka domaćinstva, nizak je nivo kvalifikacione strukture, kretanje stručnih kadrova prema većim centrima i upšte osipanje ovog najznačajnijeg resursa u razvoju, tako da je prisutan hroničan nedostatak stručnih kadrova.

Politički faktori se ogledaju kroz broj poslanika u Skupštini i drugim velikim telima iz velikih centara i kao posledicu toga imamo zakonska rešenja koja ne odgovaraju malim opštinama (zakoni o privatizaciji, zdravstvu, školstvu, ekologiji...), a i česti izbori u državi utiču na to da političke partije više deluju preko svojih predstavnika u Vladi Srbije na sredine sa većim brojem glasača.

Sve ovo ima za posledicu nepostojanje ozbiljnih kapaciteta u malim opštinama, kako

Gde je Koceljeva

Koceljeva je administrativni, privredni, obrazovni i kulturni centar opštine u mačvanskom okrugu, površine 257 km kvadratnih, niskog i zatalasanog zemljišta nadmorske visine 124 metra, sa oko 15.000 stanovnika, dok samo naselje broji oko 5000 stanovnika.

za samostalan razvoj tako i za korišćenje donacija i podsticajnih sredstava iz fondova Vlade RS.

TRI KONCEPTA BITISANJA: Moguća su tri koncepta daljeg bitisanja malih opština. Prvi je nastavak dosadašnje prakse rastezanja nedovoljnog budžeta i sve lošije zadovoljenje rastućih potreba građana – stalna dilema da li ulagati u kvalitetne planske dokumente ili gasiti požare sitnim intervencijama i korišćenjem vanrednih sredstava iz pojedinih ministarstava, sve do prve promene vlasti u Republici ili opštini. Ovakav koncept dovodi do političke nestabilnosti i u samim opštinama.

Drugi koncept je oslanjanje na veće centre, prvenstveno na agencije za razvoj u njima, i taj koncept

je pokazao ograničene rezultate zbog veće spremnosti i kapacitete većih centara da iskoriste sve pogodnosti, kako agencija za razvoj tako i donatorskih kuća sa sedištim u tim centrima. Poseban problem su i usitnjeni projekti male vrednosti, tako da većina programa malih opština zbog toga čeka nekoliko godina i u samoj Agenciji za razvoj infrastrukture lokalnih samouprava.

Treći, i po meni najprihvatljiviji koncept, jeste udruživanje opština slične veličine, ekonomske razvijenosti i broja stanovnika. Koceljeva svoje mesto vidi upravo u ovakvom povezivanju sa opštinama do 30.000 stanovnika iz neposrednog okruženja, odnosno opštinama iz bivšeg podrinjsko-kolubarskog regiona, a sada mačvanskog i kolubarskog okruga. Više je razloga za ovakvo povezivanje. Ukupan broj stanovnika u ovih 11 opština je 230.000, što odgovara preporukama Evropske unije o veličini regiona.

Problem institucionalnog okvira udruživanja je jedino moguće rešiti preko SKGO-a, odnosno ovo udruženje i može da deluje preko SKGO-a, čime dobija podršku nacionalne asocijacije lokalnih samouprava koja je pokazala

razumevanje za specifičnosti malih opština.

Izdvojeno posmatranje razvojnih problema malih opština doprineće boljem razumevanju specifičnosti u odnosu na probleme velikih opština, što će doprineti boljem definisanju razvojnih strategija i prioriteta kako u regionu malih opština tako i u samim opštinama.

Teritorijalnim partnerstvima se, u sve većoj meri, dodeljuje uloga koordinatora integrisanog razvoja. Nekoliko mreža koje su uspostavljene u Evropi, a od skoro i u Srbiji, dobile su zadatak da prave razumljivu razvojnu strategiju prilagođenu uslovima teritorije i zasnovanu na lokalnim konkurentnim prednostima. Upravo kroz udruživanje očekujemo pogodnosti koje pružaju ove mreže. Posebne efekte očekujemo od zajedničkog uspostavljanja partnerskog odnosa u dijalogu između lokalnih samouprava i Vlade i centralne vlasti, posebno kada je

reč o promenama zakona koji štete malim opštinama, i donošenju jasnih i trajnih kriterijuma o podeli transfernih sredstava.

Pojedinačno nije moguće rešiti niz razvojnih i infrastrukturnih problema, i posebno održivi razvoj nije moguć u jednom skučenom prostoru. Rešenje ovih problema očekujemo kroz izradu zajedničkih prostornih i

urbanističkih, kao i strategijskih planova održivog razvoja za ceo funkcionalni region.

Sektor NVO-a je pojedinačno po opštinama nerazvijen, ali saradnjom i njihovim povezivanjem dobija se spektar nevladinih organizacija različitih delatnosti koje mogu da utiču na bolji život građana celog funkcionalnog regiona. Povezivanjem sektora preduzetnika sa različitim snagama po opštinama, zajedno se dobija snažan faktor razvoja gde je moguće kako zajedničko ulaganje u pojedine projekte tako i zajednički nastup na domaćem i međunarodnom tržištu, i samo povremeno druženje i razmena informacija imaće velike koristi za sve opštine, a mislim da će i prenošenje dobre prakse na druge slične opštine i regione imati povratni uticaj na jačanje SKGO-a.

Ova inicijativa je neopterećena stranačjem i veliki gradovi imaju potrebnu moć da svoja prava prezentuju i lakše ostvare od malih opština. Zbog toga male opštine treba da se ujedine kako bi imale i koristile svoju neophodnu prednost. Velikima ništa ne oduzimamo, ali hoćemo da zauzmemo mesto koje nam pripada.

Veroljub Matić,
Predsednik Opštine Koceljeva

PRIPREMA PREDLOGA PROJEKATA

IPA – instrument za pretpristupnu pomoć

Kako definisati prioritete i dobiti sredstva

Stalna konferencija gradova i opština i Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom zajednički su organizovali konsultativni sastanak "Pretpristupni fondovi EU – Priprema predloga projekata", koji je održan 17. marta u Beogradu u prostorijama SKGO-a, kome su prisustvovali članovi Predsedništva i predsednici odbora SKGO-a. Sastanak su vodili predsednik SKGO-a Željko Ožegović i gospođa Gordana Lazarević, pomoćnica ministra za ekonomske odnose sa inostranstvom, koja je podnela uvodno izlaganje o pretpristupnim fondovima EU-a.

Osnovni cilj ovoga sastanka bio je da se članicama SKGO-a pomogne da dođu do korisnih i operativnih informacija o načinu programiranja i predlaganja projekta i pribavljanja sredstava iz pretpristupnih fondova, kao i o njihovoj upotrebi. U tu svrhu Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom pripremiло je Uputstvo za definisanje prioriteta na lokalnom nivou i prezentaciju o pretpristupnim fondovima, uključujući i programe prekogranične saradnje.

Evropska komisija je još u septembru 2004. godine donela odluku da se uspostavi jedinstven instrument za pretpristupnu pomoć (IPA – Instrument for Pre-accession Assistance), koji omogućava ne samo zemljama koje su kandidati za članstvo u EU-u već i potencijalnim kandidati-

ma da koriste pretpristupne programe i fondove, zavisno od nivoa institucionalnih odnosa sa EU-om. Tim instrumentom zamenjeni su dosadašnji fondovi (Phare, ISPA, SAPARD i CARDS) i promovisana je nova strategija u programiranju i dodeli pomoći u periodu od 2007. do 2013. god., kao osnovnom vremenskom i budžetskom okviru koji ima dva trogodišnja potperioda.

IPA u sebi sadrži pet osnovnih komponenti: 1. podrška u tranzicionom procesu i izgradnja institucija, 2. regionalna i prekogranična saradnja, 3. regionalni razvoj 4. razvoj ljudskih resursa i 5. ruralni razvoj. Zemljama potencijalnim kandidatima za članstvo u EU-u, kao što je SCG, biće omogućeno korišćenje sredstava iz prve dve komponente, uz otvorenu mogućnost da se iz tih sredstava finansiraju i programi/projekti iz preostale tri komponente.

Evropska unija je preko više linija otvorila programe prekogranične saradnje sa SCG, kako sa članicama koje su naši susedi tako i sa kandidatima. Prvi program koji je aktiviran bio je INTERREG program sa Italijom, za čitavu SCG, a zatim su aktivirani i programi sa Mađarskom, Rumunijom i Bugarskom – u toku su aktivnosti za otvaranje programa sa BiH i Hrvatskom.

Na sastanku su se izdvojila dva ključna pitanja: potreba stvaranja tehničkih timova na nivou

GORDANA LAZAREVIĆ, MINISTARSTVO ZA EKONOMSKE ODNOSE SA INOSTRANSTVOM

Menjanje loših navika

"Korišćenje fondova EU-a je veoma složen i zahtevan proces. Za njegovo uspešno sprovođenje potrebna je saradnja državnih organa i lokalnih zajednica, njihova stalna i otvorena komunikacija i

razmena znanja i informacija o programima i projektima koje bi trebalo pripremiti za finansiranje. Novi instrumenti EU-a zahtevaju i kvalitativno novi odnos prema sopstvenom razvoju i sagledavanju potreba i mogućnosti, dugoročno planiranje i programiranje su preduslov za veće korišćenje fondova EU-a kao i dobro finansijsko upravljanje. Možda će neko reći da nam je ponuđeno breme koje ne možemo poneti, ali realnije je reći da nam je ponuđena šansa da promenimo loše navike i da znalačkim angažovanjem sopstvenih kapaciteta dosegamo željene razvojne ciljeve", smatra G. Lazarević.

lokalnih zajednica, koji bi se sistematski bavili pripremom projektnih predloga, planiranjem i vođenjem projekta, kao i potreba združenog, koordiniranog rada pojedinih opština, pre svega onih koje samostalno nemaju dovoljno velike kapacitete. U rešavanju tih i drugih pitanja vezanih za pristupanje fondovima EU-a, Stalna konferencija gradova i opština će nastaviti da bude aktivan činilac stavljanjem na raspolaganje članicama svih svojih raspoloživih kapaciteta, istaknuto je na sastanku. Naglašeno je i da je, u procesu pristupanja fondovima EU-a, neophodno koristiti sve postojeće strateške i planske dokumente u "čistom" obliku ili kao podloge za izradu dokumenata koji odgovaraju pristupnim procedurama.

Mladen Vujović

PROJEKAT MEGA

Potpisivani sporazumi o saradnji (MOU)

U Skupštini grada Beograda 6. marta održana je svečana ceremonija potpisivanja Sporazuma o saradnji (MOU) i zvanična inauguracija Nacionalne alijanse za lokalni ekonomski razvoj (NALED), koju je organizovao Program za podsticaj ekonomskom razvoju opština (MEGA). Ovim događajem ozvaničen je početak sprovedena petogodišnjeg programa agencije USAID usmerenog ka jačanju lokalne samouprave u Srbiji. Ovoj svečanoj ceremoniji pored predstavnika lokalnih samouprava prisustvali su predsednik Republike Srbije Boris Tadić, njegova ekscelencija ambasador Sjedinjenih Američkih

Država u SCG Majkl Polt, šef USAID-a za SCG Kit Simons, direktor Urban instituta koji će sprovesti program MEGA, Stiven Rozenberg sa saradnicima, ministri u Vladi Srbije Milan Parivodić i Zoran Lončar i drugi visoki zvaničnici iz jav-

nog i političkog života. Predsednici deset opština u Srbiji u kojima će biti primenjen program MEGA potpisali su Sporazum o saradnji: Indije, Prokuplja, Subotice, Novog Beograda, Zrenjanina, Kragujevca, Kruševca, Loznice, Užica i Vranja.

FINSKA

Zemljište i urbanizam

Pre nekoliko vekova, kralj Švedske imao je običaj da ogromne oblasti daje gradovima u cilju njihovog dugoročnog razvoja, i velik broj finskih gradova još uvek koristi ove rezerve

Piše: Dr Timo Linkola
Asocijacija lokalnih
vlasti Finske

U evropskim državama za urbanistički razvoj zadužene su uglavnom opštine, što podrazumeva monopol lokalnih zajednica nad urbanističkim planiranjem i daje im puno pravo da obezbeđuju, poseduju i dodeljuju zemljište. Što se tiče Finske, 432 lokalne zajednice u ovoj zemlji zadužene su za urbanistički razvoj na lokalnom nivou.

Urbanistički razvoj zahteva pripremu generalnih planova i detaljnih planova korišćenja zemljišta koje priprema i odobrava lokalna zajednica. U skladu s tim, vlasnici privatnog zemljišta nemaju pravo na izgradnju na svom zemljištu pre nego što to odobri lokalna zajednica, i ukoliko je ona u saglasnosti sa javnim interesima. Monopol opština nad planiranjem zasnovan je na njihovim nadležnostima, i dat im je u cilju uštede javnih sredstava i lakšeg pronalazjenja optimalnih rešenja u sferi javnih usluga. Ova koordinativna uloga u lokalnom urbanističkom razvoju je prirodna jer je jedino na lokalnom nivou moguće kombinovati i složene multisektorske lokalne interese i koordinaciju i kontrolu od strane građana.

Glavna tri cilja zemljišne politike lokalnih zajednica jesu da građevinsko zemljište mora da bude podjednako dostupno za potrebe različitih klijenata, da se nalazi na optimalnim lokacijama i uz prihvatljivu cenu.

Pre nekoliko vekova, kralj Švedske imao je običaj da ogromne oblasti daje gradovima u cilju njihovog dugoročnog razvoja, i velik broj finskih gradova još uvek koristi ove rezerve. Većina lokalnih zajednica aktivna je kada je u pitanju zemljište. One normalno nastoje da kupe dovoljno zemljišta za dugoročne urbanističke potrebe, a planove korišćenja građevinskog zemljišta pripremaju uglavnom samo za zemljište koje je vlasništvo opštine. Posle odobravanja plana korišćenja zemljišta gradi se infrastruktura i dodeljuju se parcele zainteresovanim korisnicima, uglavnom za izgradnju stanova, ali takođe i za industriju i privatne i javne usluge. Dodeljivanje se vrši prodajom ili iznajmljivanjem.

Planovi korišćenja privatnog zemljišta se ne prave, jer vlasnik privatnog zemljišta nastoji da ostvari što veći profit prilikom prodaje zemlje. Imajući ovo u vidu, ne bi bilo praktično prodati zemlju u periodima kada su cene niske ili kada su u fazi povećanja. Vrlo često privatni vlasnici ne prodaju svoje zemljište uopšte. To znači da ako imamo u planu privatno zemljište, njegov potencijal možda neće biti u potpunosti iskorišćen u skladu s planom, a možda neće uopšte moći ni da se iskoristi. Da bi se zadovoljile potrebe za zemljištem, neophodno je proširivati planove obuhvatajući njima više zemljišta koje se nalazi u privatnoj svojini. Zbog toga ponekad vlasnici privatnog zemljišta mogu započeti primenu plana bez koordinacije, što znači da će biti potrebna izgradnja tehničke infrastrukture, a to je veoma skupo.

IZ RURALNE U URBANU FAZU: Za urbanističko planiranje i razvoj potrebno je vreme. Proces preobražaja ruralne, neobrađive zemlje u izgrađene parcele traje u proseku pet godina. To znači da bi gradovi i opštine trebalo da poseduju rezerve građevinskog zemljišta u adekvatnim rejonima za najmanje pet godina, ali najbolje bi bilo da se obezbede rezerve za deset ili više godina za buduće aktivnosti.

Kako finske opštine dolaze do zemljišta? Normalan metod je kupovina zemljišta. Za to je potrebno mnogo pregovaranja i vremena pre sklapanja kupoprodajnog ugovora i ugovaranja cene kojom će biti zadovoljne obe strane. Opštine su zainteresovane za rejone koji, po generalnom planu, odgovaraju urbanističkom razvoju ali nemaju detaljan plan. Opštine mogu takođe i da razmene zemlju sa vlasnikom privatnog zemljišta. Na primer, polje ili šuma blizu ili unutar naselja koja je vlasništvo farmera može biti zamenjena za veću zemlju koju poseduje opština na nekom drugom mestu u naselju. Ova razmena je formulisana kao ugovor zasnovan na dobrovoljnosti obeju strana.

Zakonodavstvo skandinavskih država daje mogućnost opštinama da oduzmu zemlju vlasniku radi opštinskog urbanističkog razvoja. U Švedskoj i Danskoj ova mogućnost koristi se češće, a u Finskoj je ispod 1 odsto hektara dobijeno eksproprijacijom. Vlasnik zemljišta uglavnom dobija adekvatnu sumu za svoju zemlju. Cena se određuje na nivou tržišne cene sličnog zemljišta u istom rejonu. Nezavisne državne komisije prave zvaničnu eksproprijaciju, uključujući i katastarsko definisanje oblasti, i odlu-

Porez i katastar

Porez na imovinu koristi se za unapređenje opštinske zemljišne politike. Porez na privatno zemljište ubrzava razvoj i umanjuje mogućnost špekulacija sa zemljištem. U Finskoj svi prihodi od poreza na zemljište idu opštini, a i država takođe plaća porez na zemljište i svojinu opštini. Pod imovinom se smatraju i zemlja i objekti. Opština može sama odlučiti o godišnjem procentu poreza na svojinu u rasponu 0,4–1,5 odsto od vrednosti svojine. Vrednost definišu poreske službe, a porez na svojinu, kao i sve druge poreze, prikupljaju državne poreske službe. Premeravanje i katastarske aktivnosti u gradskim oblastima 114 finskih gradova u nadležnosti su lokalne zajednice, dok je državna organizacija za premeravanje zadužena za katastarska premeravanja i registraciju u ruralnim oblastima, uključujući i ruralna naselja. Ispravni planovi korišćenja zemljišta moraju da se uzmu u obzir u svim katastarskim aktivnostima i parcelisanju.

Imovinski status zemljišta u procentima

Gradska naselja pokrivaju otprilike dva odsto teritorije Finske. Ostatak su uglavnom poljoprivredna područja i šume ili neplodna tundra u Laplandu. Samo 1,6 odsto od ukupne teritorije Finske nalazi se u vlasništvu opština. Ukupno 57 odsto poseduju privatna lica, 31,4 odsto poseduje država (uglavnom u Laplandu), 7,4 odsto kompanije, 0,9 odsto crkva i 1,7 odsto obrađivači šuma. Ako pogledamo detaljni plan dostupnih oblasti za urbanistički razvoj, statistika je veoma različita. Vlasništvo urbanog zemljišta namenjenog za buduću izgradnju u Finskoj deli se na sledeći način: opština 49 odsto, građevinske kompanije 16 odsto, ostale privatne kompanije osam odsto i ostali, uglavnom privatna lica 28 odsto. Država nema glavnu ulogu u raspolaganju zemljištem u urbanističkom planiranju. Država može u opštinama da poseduje samo parcele koje su potrebne za državne kancelarije ili državne službe kao što su univerziteti, železnice i nacionalni glavni putevi, rejoni za vojsku i konzervaciju prirodnih bogatstava. U ruralnim područjima država poseduje rejone u kojima vrši konzervaciju prirodnih bogatstava, nacionalno zemljište predviđeno za rekreaciju, državne šume i planinska područja.

čuju o ceni kompenzacije. Vlasnik zemljišta ili opština imaju pravo da se žale na njihove odluke specijalnom sudu za zemljište. Vlasnik zemlje u gradu dužan je da, ako je potrebno, 20 odsto svoje zemlje ustupi besplatno za izgradnju gradskih saobraćajnica. Veoma je važno da se lokalni putevi u urbanim sredinama mogu brzo izmeriti i izgraditi na osnovu odgovarajućeg detaljnog plana korišćenja građevinskog zemljišta. Lokalni gradski putevi vode se kao javno zemljište u gradskoj svojini, dok se nacionalni i regionalni putevi vode kao vlasništvo države. U gradskim područjima ne postoje privatni putevi. Javni parkovi, parcele za zgrade, rejonu za sport i rekreaciju itd. takođe su opštinsko vlasništvo.

EKSPROPRIJACIJA ZEMLJIŠTA: Opština može da izvrši eksproprijaciju zemljišta za javne potrebe bez dozvola zasnovanih na odobrenom planu korišćenja zemljišta. Opština može, takođe, da izvrši eksproprijaciju teritorije radi izgradnje stanova industrijskih objekata, itd. ukoliko ovakvo zemljište nije dostupno na lokalnom nivou po prihvatljivoj ceni. Ove eksproprijacije su retke i neophodna im je saglasnost ministarstva za životnu sredinu. Proces eksproprijacije može da traje od dve do šest godina, u zavisnosti od broja podnetih žalbi. Opštine mogu, isto tako, da oduzimaju i državnu zemlju, dok država može da oduzima i privatnu i opštinsku zemlju.

Uz eksproprijaciju, opštine u nordijskim zemljama imaju ograničenu mogućnost da posreduju prilikom prodaje zemlje između privatnih partnera. O svim prodajama zemljišta neophodno je obavestiti opštinu, koja u nekim slučajevima može preuzeti ulogu kupca zemlje. To se ne primenjuje često, ali kao potencijalno sredstvo pomaže opštini da napravi dobrovoljni sporazum sa prodavcima privatnog zemljišta.

U nekim slučajevima detaljno planiranje korišćenja privatnog zemljišta u cilju urbanističkog razvoja može biti prihvatljivo za opštinu. Čak i glavne razvojne oblasti mogu biti planirane na privatnom zemljištu. U ovim slučajevima obaveza privatnog preduzetnika često se definiše sporazumom o razvoju između opštine i preduzetnika. U finskim uslovima vlasništvo nad opštinskom zemljom ključna je osnova za urbanistički razvoj i dobrobit populacije. Ukoliko bi opštine izgubile svoje pravo da poseduju zemlju u Finskoj, to bi bila katastrofa za urbanistički razvoj. Lokalne vlasti imaju ključnu ulogu u urbanističkom razvoju u svim evropskim državama.

Opštine u Srbiji treba da ostvare pravo na vlasništvo nad zemljištem i posedovanjem svo-

REPUBLIKA SRPSKA

Novi mesečnik opština i gradova

U našem najbližem okruženju, u izdanju Saveza opština i gradova Republike Srpske pojavilo se novo glasilo: "Glas samouprave – mesečnik Saveza opština i gradova Republike Srpske". Prvenac je izašao u februaru, a iz uvodnika, koji je potpisao glavni urednik Branko Jovičić, dipl. pravnik, citiramo: "... Nastojali smo da ovaj prvi broj sadrži najaktuelnije informacije iz našeg rada, kao i iz rada skupština opština i opštinskih organa uprave širom Republike Srpske. Nadamo se da smo na startu dobro krenuli." Listajući časopis, možemo sa zadovoljstvom da kažemo da je start zaista uspešan – časopis sadrži mnoštvo raznovrsnih, korisnih i zanimljivih priloga. Tako saznajemo da je i na tom, susednom području, bolna tačka finansiranje lokalne samouprave i da je ovo godina u kojoj počinje primena Zakona o porezu na dodatu vrijednost – uz sve dodatne nepovoljnosti za lokalnu samoupravu. Dalje saznajemo "da su 61 opština i 2 grada, koliko ih postoji na teritoriji Republike Srpske, članice Asocijacije lokalne vlasti Republike Srpske – ALVRS", a zatim slede prilozi o međunarodnim aktivnostima i aktuelnostima iz rada pojedinih opština i gradova, kao i zanimljiva rubrika "Pres kliping". Na kraju, čestitamo kolegama na uspešno započetom poslu, sa željom da istraju i da i na tom polju ostvarimo uspešnu saradnju.

RUMUNIJA

Kako upravljati u multietničkim sredinama

U periodu od 8. 03. do 10. 03. 2006. godine, u Rumuniji, u gradu Kluž-Napoka, u organizaciji Ethnocultural Diversity Resource centra iz Rumunije, održana je konferencija "Dobro upravljanje u multietničkim zajednicama", u okviru programa "Manjinska prava u praksi Jugoistočne Evrope", koji se sprovodi kao inicijativa "Kralj Boduen fondacije" u saradnji sa fondacijama "Čarls Stjuart Mot" i "Soros". Konferencija je bila usmerena na podizanje svesti lokalne samouprave u zemljama Jugoistočne Evrope o važnosti participacije nacionalnih manjina u upravljanju multietničkim zajednicama. U tom smislu, posebno je istaknut značaj razmene iskustava i identifikovanja standarda dobrog upravljanja multietničkim lokalnim zajednicama, kao i jačanje saradnje između lokalne samouprave i civilnog društva u regionu.

Osim predstavnika donatora KBF-a i partnerskih organizacija na programu iz Albanije, BiH, Bugarske, Hrvatske, Makedonije, Rumunije i Srbije, na skupu su učestvovali i predstavnici organizacija sa iskustvom u oblastima relevantnim za temu konferencije, predstavnici lokalne samouprave, brojni istraživači, stručnjaci i praktičari iz ove oblasti iz zemalja u regionu. Delegaciju iz Srbije su činili Aleksandra Šanjević, koordinatorka Međuetničkog programa u NVO-u Građanske inicijative (kao partnerske organizacije iz Srbije), Goran Vukmirović, opštinski menadžer Opštine Sombor, i Aleksandra Milić, sekretar Sekcije nacionalno mešoviti opština Stalne konferencije gradova i opština. Predstavnici iz Srbije su u okviru radionice "Odgovornost i pouzdanost lokalne samouprave" održali zajedničku prezentaciju modela dobrog upravljanja multietničkim zajednicama u Srbiji, sa posebnim primerom Opštine Sombor.

Priredio: M. Vujović

jine. To bi trebalo da se ostvari ili zakonom o opštinskoj svojini ili zakonom o vraćanju imovine lokalnoj samoupravi, uključujući i svu zemlju koja bi mogla koristiti za unapređenje pružanja postojećih i eventualnih budućih opštinskih usluga kao što su izgradnja lokalnih puteva, transportne aktivnosti, izgradnja parkova i objekata za sport i rekreaciju. Bilo bi od izuzetnog značaja da se za potrebe budućeg planiranja ostave rezerve zemljišta na duži period kako bi se mogla planirati izgradnja stanova i industrije u budućnosti. Ostvarivanje ovih dugoročnih potreba može biti zasnovano na postojećim generalnim planovima. S obzirom na to

da ovi planovi mogu biti zastareli ili glomazniji nego što to mogućnosti dozvoljavaju, trebalo bi obezbediti više zemljišta nego što je predviđeno u postojećim generalnim planovima.

Ukoliko se uskoro ne donese zakon o vlasništvu nad zemljištem u Srbiji, opštinska imovina i rezerve zemljišta, procedure tretmana privatnog zemljišta i katastarsko zakonodavstvo neće biti usklađeni sa pravilima planiranja, a urbanistički razvoj, uključujući obezbeđivanje zemljišta za nova industrijska preduzeća i stambena naselja, biće neefikasan i privredni razvoj će se nepotrebno usporiti.

Tekst prevela: Branka Živković, SKGO

Druga sednica predsedništva SKGO

Druga sednica predsedništva SKGO-a održaće se u **četvrtak 6. aprila 2006. godine** u Beogradu. Orijentacioni predlog dnevnog reda sednice biće usvajanje zapisnika Prve sednice Predsedništva, predlog izveštaja o radu (izveštaj o realizaciji zaključaka Prve sednice Predsedništva, izveštaj generalnog sekretara o radu SKGO-a od 35. skupštine do Druge sednice Predsedništva); reagovanje SKGO-a i gradova i opština u vanrednim situacijama, prouzrokovanim elementarnim nepogodama i prirodnim katastrofama; predlog odluke o formiranju, strukturi i delokrugu Saveta za evropske integracije SKGO-a; aktivnosti SKGO-a u 2006. godini (Program rada tela i organa SKGO-a i plan rada po projektima, nacrt Akcionog plana Predsedništva za intenziviranje procesa decentralizacije, nacrt strategije SKGO-a u oblasti zastupanja – prevod ekspertskeg izveštaja; novi i planirani projekti za 2006); izveštaj Nadzornog odbora; finansijski izveštaj za 2005. godinu i finansijski plan za 2006. godinu.

Otpad i komunalne vode

Prema planiranoj dinamici rada Odbora za komunalne delatnosti i stanovanje SKGO-a, prvi sastanak *Radne grupe za integrisano upravljanje otpadom* i prvi sastanak *Radne grupe za komunalne vode* održani su 15. marta 2006. godine u

Stalnoj konferenciji gradova i opština. Na sednici Radne grupe za komunalne vode prikazane su i dve prezentacije i to Program za implementaciju i održavanje podataka, upoređivanje pokazatelja i metodologiju dosezanja najboljih praksi u delatnosti snabdevanja vodom i kana-

lizacije u malim gradovima Srbije, i Zašto je Program za implementaciju i održavanje podataka, upoređivanje pokazatelja i metodologiju dosezanja najboljih praksi u delatnosti snabdevanja vodom i kanalizacije u malim gradovima Srbije potreban lokalnoj samoupravi.

Odbor za energetske efikasnosti

Druga sednica odbora SKGO-a za energetske efikasnosti održana je 16. marta 2006. godine, u prostorijama Stalne konferencije gradova i opština. Sednici je predsedavao Zoran Mićović, predsednik Opštine Arilje, a prisustvovali su predstavnici iz 12 gradova i opština, predstavnici GTZ projekta "Modernizacija komunalnih usluga", predstavnici Ministarstva rudarstva i energetike, KfW-a, Agencije za energetske efikasnosti, predstavnici Rudarsko-geološkog fakulteta i Regionalnog centra za energetske efikasnosti.

Na sednici su usvojeni zapisnik sa prve sednice i plan rada. U okviru Inicijative za uspostavljanje konsultativnog mehanizma između Ministarstva rudarstva i energetike i SKGO-a po pitanjima od interesa za gradove

Zoo vrt u Pomoravlju

JAGODINA – U Opštini Jagodina raspisan je oglas, koji se može naći i na veb-sajtu www.soja-godina.org, za prikupljanje finansijske pomoći za izgradnju zoološkog vrta. Pripreme za izgradnju vrta su u toku, a da bi radovi bili završeni u što kraćem roku, neophodna su izuzetno velika finansijska sredstva. Zoološki vrt će biti lociran u najlepšem delu Jagodine – u gradskom parku Đurđevo brdo. Posetioци će imati priliku da vide preko 70 vrsta životinja, a jagodinski zoo vrt biće jedini u Srbiji južno od Beograda.

Biznis inkubator centar na jugu Srbije

VRANJE – U Hotelu "Vranje" 29. marta održana je manifestacija "Povežimo karike", čiji je cilj povezivanje malih i srednjih preduzeća sa velikim korporacijama. Na ovom svojevrsnom sajmu nastupili su Simpo, DIV-BAT, Alfa plam, Jumko, finansijske organizacije i privatni preduzetnici. U Opštini Vranje bio je organizovan ekonomski forum posvećen uspostavljanju Biznis inkubator centra na jugu Srbije – Jumko Vranje.

Projekat gasifikacije

KNIĆ – Kao jaka regija sa dosta privrednih potencijala, Knić će tokom 2006. godine započeti gasifikaciju regiona. Ovim planom želi se postići smanjenje troškova utrošene energije i samim tim povećati produktivnost i životni standard žitelja tog regiona. Za realizaciju investicije potrebno je izgraditi deonicu priključnog razvodnog gasovoda od postojećeg razvodnog gasovoda, deonice Cvetojevac-Bresnica do planirane merno-regulacione stanice "Knić", merno-regulacione stanice "Knić" u sastavu GMRS "Knić", kao i distributivnu mrežu (radnog pritiska do 4 bara) široke potrošnje na teritoriji opštine Knić i pripadajućih kućnih gasnih priključaka.

Stiglo još 13 junica

KIKINDA – Posredstvom Javne agencije za poljoprivredu i malu privredu, ovih dana je u kikindsku opštinu i Srpsku Crnju stiglo 13 novih junica, a veliki broj klijenata čeka kreditnu obradu u Pro-kredit banci, koja nudi kamatnu stopu od osam odsto na godišnjem nivou – izjavila je Mirjana Bošnjak, direktorka Agencije. Agencija se opredelila za nabavku junica sa našeg terena, ali je moguća i dostava

grla iz inostranstva. Dovoljno je da klijent dođe u Agenciju i odabere holštajn-frizijsko goveče, crveni holštajn, ili simentalaska, kao i starost i vrstu gravidnosti. Dobra vet iz Agencije mogla bi ovih dana da obraduje uzgajivače koza u kikindskoj opštini. Nakon raskida ugovora sa Mlekarama "Kikinda" i odugovlačenja odgovora mlekare u Zrenjaninu, Agencija bi, prema rečima Mirjane Bošnjak, tokom ove nedelje trebalo da sklopi ugovor o otkupu kozijeg mleka sa novom mlekaramom iz Čoke.

Predstavljen program ENTRANSE

PROKUPLJE – Opštinu Prokuplje posetili su 22. marta 2006. godine predstavnici najveće nezavisne organizacije u Skandinaviji koja se bavi istraživanjem i razvojem SINTEF i koja implementira projekat Vlade Kraljevine Norveške – ENTRANSE, kao i predstavnici Republičke agencije za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva. Tom prilikom predstavljen je program ENTRANSE koji se odnosi na efikasnu implementaciju aktivnosti u mnogim oblastima. Cilj ENTRANSE programa je razvoj preduzetništva, baziran na koordiniranom pristupu izgradnji poslovnih inkubatora, obuci i

i opštine, sekretar Odbora je izvestio članove o dosadašnjoj saradnji između Ministarstva rudarstva i energetike i SKGO-a, koja je bila izuzetno kvalitetna, pogotovo u okviru Radne grupe za podršku Odboru, kao i o zaključku sa prvog sastanka Radne grupe da ovu saradnju u narednom periodu treba podići na još viši nivo. Nakon diskusije donet je i zaključak da se predloži osnivanje mešovitog radnog tela koje bi Ministarstvu asistiralo po svim pitanjima vezanim za lokalni nivo.

Takođe, povodom Inicijative za donošenje podzakonskih akata kojima bi se regulisale obaveze jedinica lokalne samouprave koje proističu iz Zakona o energetici istaknuto je da Zakon o energetici u svojim odredbama koje se odnose na jedinice lokalne samouprave nije dovoljno određen. To se prevashodno odnosi na obaveze u oblasti energetske politike, predviđene članovima 6, 7 i 9. Zakona. Zaključeno je da navedene odredbe nisu dovoljno detaljne da bi jedinice lokalne samouprave mogle neposredno da postupaju po Zakonu, a da je dodatni problem činjenica da jedinice lokalne samouprave nemaju razvijenu praksu u celovitoj oblasti energetike. Zbog navedenog, Odbor se složio da pokrene inicijativu i predloži Ministarstvu rudarstva i

energetike da u saradnji sa SKGO-om pokrene postupak donošenja Pravilnika o izradi energetskog bilansa i Pravilnika o izradi planova energetske razvoja jedinica lokalne samouprave. Po ovoj tački dnevnog reda još je zaključeno i da ovakva inicijativa treba da obuhvati i pokretanje postupka za pravno utemeljenje opštinskih energetskih menadžera. U okviru Inicijative za izradu okvirnih kriterijuma za korišćenje hidrogeotermalne energije Dejan Milenić, docent na Rudarsko-geološkom fakultetu, prezentovao je potencijale za korišćenja hidrogeotermalne energije u Srbiji i Uputstvo za dobijanje eksploatacionog prava za hidrogeotermalnu energiju. Ovo Uputstvo će u saradnji sa GTZ projektom "Modernizacija komunalnih usluga" biti priređeno u obliku brošure i dostavljeno svim gradovima i opštinama. Nakon diskusije po ovoj tački dnevnog reda zaključeno je da Odbor uputi inicijativu Ministarstvu za nauku i zaštiti životne sredine za donošenje kriterijuma za korišćenje hidrogeotermalne energije. Na kraju je Nebojša Arsenijević, ekspert GTZ projekta "Modernizacija komunalnih usluga", izvestio članove Odbora o stanju programa prikupljanja i obrade podataka o stanju energetske efikasnosti javnih zgrada u opštinama.

Odbor za usluge članstvu

Prva konstitutivna sednica Odbora za usluge članstvu održana je 27. marta 2006. godine u prostorijama Stalne konferencije gradova i opština. Sednici je predsedavao Bratislav Blagojević, predsednik niške opštine Pantelej i predsednik Odbora.

Na sednici je usvojen poslovnik o radu i izabrani su potpredsednici Odbora – Branko Ljuboja iz Opštine Kikinda i Silvija Stojković-Vojtasik iz Opštine Ražanj. Članovi Odbora i gosti upoznati su sa strukturom SKGO-a, sa glavnim funkcijama Odbora i radnih grupa, sa prethodnim aktivnostima, postignutim rezultatima, sa načinom funkcionisanja asocijacija opština i pružanja usluga iz perspektive donatora.

Sednica je zaključena Radionicom za planiranje rada Odbora. Identifikovana su pitanja i problemi kojima Odbor treba da se bavi u narednom periodu, a članovi Odbora su takođe rangirali i odredili prioritet pitanja i mogućnosti njihovog rešavanja.

Na osnovu toga, formulisane su oblasti i teme koje bi trebalo razmatrati na predstojećim sednicama.

razvoju tehnoloških i naučnih parkova. Sa stanovišta izgradnje inkubatora ENTRANSE ima za cilj da formira 10-15 poslovnih inkubatora i 1-3 tehnološka parka u prvih pet godina svog postojanja.

Subvencije za privrednike i investitore

INDIJA – U budžetu opštine Indija za ovu godinu projektovano je četiri miliona dinara za podsticaj privrede odnosno za kupovinu, izgradnju i adaptaciju poslovnih prostora na teritoriji opštine Indija, kao i kupovinu građevinskog zemljišta i kupovinu i osavremenjavanje opreme, a sve u cilju otvaranja novih radnih mesta u opštini Indija, istakao je predsednik Opštine Indija Goran Ješić na sastanku kluba privrednika kojem je prisustvovao veliki broj privrednika i investitora iz indijske opštine.

Sajam profesionalne orijentacije

SREMSKA MITROVICA – Od 5. do 7. aprila u Poslovno-sportskom centru „Pink“ održaće se Sajam profesionalne orijentacije 2006. godine

u organizaciji Opštinske uprave za obrazovanje i kulturu i Nacionalne službe za zapošljavanje iz Sremske Mitrovice. Sremska Mitrovica je drugi put domaćin Sajma i stecište predstavljanja obrazovnih profila na nivou Sremskog okruga. Novina je što će se pored svih srednjih sremskomitrovačkih škola i srednjih škola iz Rume i Šida i Nacionalne službe za zapošljavanje iz Sremske Mitrovice predstaviti više škole i fakulteti iz Novog Sada, Sremske Kamenice i Sremske Mitrovice. Posetioci Sajma, učenici i njihovi roditelji, dobiće sve neophodne informacije o školama izlagačima, upoznaće se sa obrazovnim profilima škola izlagača u Sremu, steći uvid u nastavne programe, u to šta pojedine škole nude, dobiti neophodne informacije o zanimanju za koje su zainteresovani, gde mogu nastaviti školovanje, kao i promotivni materijal koji će im pomoći da donesu konačnu odluku o izboru zanimanja.

Dani Tivta u Vojvodini

KANJIŽA – U okviru manifestacije „Dani Tivta u Vojvodini“ (25–26. mart) u prepunoj hali sportova Banje Kanjiža održan je zajednički nastup mažoretkinja iz Tivta i članova kulturno-umetničkih društava Kanjiže i

Novog Kneževca. Na prijemu kod predsednika Opštine Kermeci Karolja članovi delegacije koju je predvodio gradonačelnik Tivta Miodrag Kankaraš, uz učešće predstavnička turističke organizacije, hotela i medijskih kuća iz Crne Gore, dogovorene su mogućnosti privredne saradnje između Kanjiže i Tivta. Kulturno-umetničkim programom predstavili su se mažoretkinje iz Tivta i članovi KPD-a Bolero, "Sveti Sava", KUD "Tisa", PK M-plus iz Kanjiže, PK Tigrice Novi Kneževac i dečje ustanove Poletarac Kanjiža. Članovi delegacije iz Tivta izrazili su iskreno priznanje za uspešnu organizaciju manifestacije, gostoprimljivost građana Vojvodine i otvorenost za buduću saradnju na kulturnom i privrednom planu.

Sajam preduzetnika

ZAJEČAR – Treći po redu sajam preduzetnika PRVISI nedavno je održan u domu kulture u Knjaževcu. Sajam je međunarodni jer su svoja vina izlagali i proizvođači iz Bugarske i Češke. Na sajmu je bilo prisutno oko četrdeset izlagača vina, sira i pršute, kao i ostalih prehrambenih proizvoda. Pokrovitelj Sajma je i ove godine Skupština opštine Knjaževac uz finansijsku podršku CHF-a, odnosno USAID-a.

Recikliranje Sunca

Nastavljamo sa prikazom knjige *Liber perpetuum – Knjiga o obnovljivim izvorima energije u Srbiji i Crnoj Gori*, u izdanju OEBS-ove Misije u Srbiji i Crnoj Gori. Ovoga puta prikazujemo poglavlje o bioenergiji

Biomasa je organska materija životinjskog ili biljnog porekla koja se pomoću različitih procesa pretvara u upotrebljivu energiju – u njoj je, procesom fotosinteze, akumulirana svetlosna, sunčeva energija. U eksploataciji energije iz biomase nema prekida rada – ona je hemijskog porekla pa je, po tom osnovu, bliža fosilnim gorivima – ona su, u stvari, fosilni oblik biomase. Do industrijske revolucije osnovni izvor energije bila je biomasa (uglavnom u obliku drveta), a primat su joj oduzela fosilna goriva – danas biomasa učestvuje sa 15 odsto u ukupnoj potrošnji energije.

Potencijalna uloga biomase u energetske industriji omeđena je činjenicom da je ona upotrebljiva i za razne druge, konkurentne svrhe. Ona može da se koristi kao hrana, đubrivo, za proizvodnju papirnih vlakana i kao gorivo, i dalje, među njenim derivatima postoji konkurencija: stajnjak je važno đubrivo, papir može da se reciklira, ljuspice pamuka mogu da se koriste u naftnim bušotinama, piljevina može da se koristi kao zaštitni sloj plodnog zemljišta, otpadne masti iz restorana kao hrana za domaće životinje itd.

Izvore biomase čine: poljoprivredni otpaci (slama, lišće, delovi voćaka, itd.), poljoprivredne žitarice (šćerna repa, šćerna trska, kukuruz itd.), energetske žitarice (žitarice koje brzo rastu kao što su repa, krompir i drveće kao što su vrba ili hibridni platan itd.), šumski otpaci (neiskorišćeno drvo, ostaci klada i panjeva, poludivlje drveće itd.), industrijski otpad (industrije koje proizvode organski otpad, kao što je slučaj sa industrijom pića, prehrambena industrija i sl.), gradski otpad – iako ovaj tip otpada često sadrži toksične materijale, kao što su hemijski obrađivano drvo, baterije koje sadrže živu i druge opasne materije, ima otpada kao što su papir i biljni ostaci koji se mogu iskoristiti kao izvor biomase.

Upotreba biomase u energetske industriji utiče na: prevenciju erozije; smanjenje, opasnosti od požara; zaštitu životinjskog i biljnog sveta i drugih komponenti njihovih raznolikosti; manju emisiju štetnih materija iz generatora električne energije koji koriste

biomasu kao gorivo, u poređenju sa sličnim tehnologijama koje koriste fosilna goriva; redukciju gasova koji proizvode efekat staklene bašte; otvaranje novih radnih mesta i na ekonomske koristi u ruralnim sredinama.

O potencijalima korišćenja biomase u Srbiji i Crnoj Gori autor ovoga dela knjige navodi: "Ukupni energetske potencijal ostataka biomase procenjen je na 115.000 TJ/god. od čega je 50.000 TJ/god. potencijal šumske mase koja preostane posle eksploatacije šuma, a oko 65.000 TJ/god. je ostatak poljoprivredne biomase. Šumskom biomasom je već obuhvaćena količina drveta koja se koristi kao ogrev (20.000 TJ/god.). Radi procene značaja ovog energetske potencijala mogu poslužiti podaci o proizvodnji domaćeg uglja. Prema podacima za 2000. godinu proizvodnja uglja iz Kolubarskog i Kostolačkog basena bila je 34,84 miliona tona ili izraženo u energetske jedinicama oko 247.000 TJ, što je samo dva puta više od energetske potencijala ostataka biomase.

Korišćenje procenjenog potencijala biomase ne može eliminisati potrebu države za uvozom goriva, ali se u svakom slučaju može znatno smanjiti uvoz tečnog goriva, koje ukoliko se kupuje po nižoj ceni istovremeno sadrži više sumpora i teških metala. Koliko će se ovaj energetske potencijal ostataka biomase racionalno, ili čak uopšte koristiti u energetske svrhe, zavisi od više faktora: raspoloživosti tehnologija, nabavne cene opreme, pouzdanosti snabdevanja gorivom, cene biomase, a takođe i od cena drugih energenata. Jedan od ključnih faktora koji znatno utiče na formiranje cene biomase kao goriva jeste koncentracija biomase, tj. da li je biomasa koja se koristi za proizvodnju energije već prikupljena zbog potreba osnovnog procesa ili je biomasu neophodno prikupljati po terenu samo za energetske potrebe. Potrebno je naglasiti da postoje mesta gde se ostaci biomase javljaju kao nusproizvodi osnovnog proizvodnog procesa, što znači da je cena ostataka biomase nula, a da se istovremeno kao energent za dobijanje toplote koristi uvozno tečno gorivo ili čak električna energija. Pored parcijalnog interesa svakog potro-

šača da koristi što jeftinije gorivo, postoji opšti interes, koji se može odnositi na region, državu ili globalno. Interes poljoprivrednih regiona ili regiona bogatih šumom je da što više razviju delatnosti koje su u direktnoj ili indirektnoj vezi sa poljoprivredom i šumarstvom, što podrazumeva korišćenje ostataka biomase u energetske svrhe, kako bi se smanjila potrošnja uvoznih tečnih goriva, električne energije ili uglja. Sličan interes morala bi da ima i država. Pored smanjenja troškova za uvoz energenata, korišćenjem ostataka biomase kao energenta, dodatno se angažuje lokalna radna snaga za pripremu i korišćenje biomase. Time se radno sposobno stanovništvo zadržava u seoskim područjima, u slabo naseljenim regionima i industrijski nedovoljno razvijenim regionima. Korišćenjem biomase umesto tečnih goriva znatno se smanjuje zagađenje okoline... i globalno se ne povećava sadržaj ugljen-dioksida u atmosferi."

U daljem tekstu, autor nas upoznaje sa obavezama koje ćemo morati da prihvatimo u pogledu smanjenja emisije ugljen-dioksida i koje proističu iz procesa uključivanja u evropske integracije, a daje i procenu da se "može očekivati da će Srbija u dogledno vreme biti primorana da znatno više koristi obnovljive izvore energije", sledstveno Sporazumu iz Kjota.

Pitanju biogasa posvećen je poseban deo teksta u kome nas autor iscrpno upoznaje sa načinima i mogućnostima korišćenja ovog resursa. Tako saznajemo da se sakupljanje biogasa rešava na dva načina: sakupljanjem pod atmosferskim pritiskom u meh od plastične folije u okviru samog digestora i sakupljanjem pod pritiskom u rezervoarima ili cisternama pomoću gasnih pumpi. Veće farme ili nekoliko manjih stočarskih farmi ili domaćinstava mogu da obezbede stalno snabdevanje električnom energijom pomoću male električne centrale koja se sastoji od motora koji troši biogas i elektrogeneratora. Osnovne prednosti korišćenja biogasa su: saganje bez štetnih produkata, velika energetska efikasnost, jednostavan postupak proizvodnje, ekološki čista tehnologija sa korisnim nusproduktima (đubrivo).

priredio: **Mladen Vujović**
(nastaviće se)

VREME

Copyright © 1997–2005 Vreme

PDF izdanje razvili: Saša Marković i Ivan Hrašovec

obrada: Marjana Hrašovec